

BOĞAZ ORTAOKULU

PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK SERVİSİ

*Dikkate alınmayı,
meziyetlerinin ve yeteneklerinin
başkalarınca da kabul edilmesini
düşlemeyen çocuk var mıdır?*

Yoktur!

*Tüm çocukların,
özel durumlu olanların da
umutları ve düşleri vardır.*

*Ve tüm çocuklar düşlerini gerçekleştirmede
adilane dağıtılmış bir şansa layıktır.*

*Anthony Lake
UNICEF Genel Direktör*

ÖĞRETMEN BİLGİLENDİRME KİTAĞÇIĞI

İÇİNDEKİLER:

1. Hafif Düzey Zihinsel Yetersizlik
2. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
3. Özel Öğrenme Güçlüğü
4. Duygusal ve Davranışsal Bozukluk
5. Bedensel Yetersizlik

1

HAFİF DÜZEY ZİHİNSEL YETERSİZLİK

Zihinsel yetersizliği olan birey; Zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan, bu özellikleri 18 yaşından önceki gelişim döneminde ortaya çıkan ve özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan bireyi ifade etmektedir.

SINIFLANDIRMA:

1) *HAFİF DÜZEYDE ZİHİNSEL YETERSİZLİK: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliği nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerine sınırlı düzeyde ihtiyaç duyan bireyi ifade etmektedir. Bireyin, temel okuma yazma ve sayma becerilerini kazanmasında ortaya çıkan gecikme durumudur.

2) Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizlik: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık nedeniyle temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine yoğun şekilde ihtiyaç duyan bireyi ifade etmektedir. Bireyin gecikmeli bir konuşma ve dil gelişimi, sosyal duygusal ve davranış problemleri ile temel okuma yazma ve sayma becerilerinin kazanmasında ortaya çıkan gecikme durumudur.

3) Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki eksiklikleri nedeniyle öz bakım becerilerinin öğretimi de dahil olmak üzere yaşam boyu süren, yaşamın her alanında tutarlı ve yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi ifade etmektedir. Bireyin ciddi şekilde konuşma ve dil gelişimi güçlüğü, sosyal, duygusal veya davranış problemleri ile temel öz bakım becerilerini öğrenmesinde ortaya çıkan gecikme durumudur.

4) Çok Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik: Ciddi biçimde zihinsel ve birden fazla yetersizlik nedeniyle bireyin eğitim-öğretim hizmetlerinden yararlanamama durumudur. Devamlı yardıma ve bakıma ihtiyaç duyarlar.

ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN GELİŞİMSEL ÖZELLİKLERİ

a) Fiziksel ve Psikomotor Gelişim Özellikleri: Hidrosefal, mikrosefal ve down sendromlu çocuklarda belirgin farklılıklar gözlenmektedir. Hidrosefali çocuklarda kafa normalden büyük, mikrosefali olan çocuklarda ise kafa normalden küçüktür. Zihinsel yetersizliği olan çocuklar yaşitlarına göre oturma, emekleme, yürüme gibi becerileri daha geç kazanırlar. Büyük ve küçük kas becerilerinin kullanımında, el-göz koordinasyonu gerektiren becerilerde sıkıntı yaşayabilirler.

b) Zihinsel Gelişim Özellikleri: Dikkat süreleri oldukça kısadır ve dikkatlerini toplamakta zorlanırlar. Akademik kavramları geç ve güç öğrenirler. Öğrendiklerini kısa sürede unutabilirler. Öğrendiklerini genelleme konusunda da problem yaşarlar. Zaman ile ilgili kavramları zor öğrenir ve sıklıkla karıştırırlar.

c) Dil Gelişimi Özellikleri: Bütün çocuklarda olduğu gibi zihinsel yetersizliği olan çocuklarda da dil gelişimi benzer şekilde ilerlemektedir. Fakat zihinsel yetersizliği olan çocuklar bu gelişim aşamalarında daha yavaş ilerlemektedir. Her birinin dili kazanım süresinde farklılık görülmektedir ve bu genellikle zihinsel yetersizlik durumu ile paralellik göstermektedir. Bu problemdeki çocuklar duygu ve düşüncelerini anlatmada problem yaşarlar ve buna bağlı agresif davranışlar gösterebilirler. Konuşmaya ilişkin olarak sesin perdesi ve yüksekliği ile ilgili olan ses bilgisel sorunlar, konuşma seslerinin üretilmesi ile ilgili olan sesletim bozuklukları, konuşma hızı ve akıcılığı ile ilgili akıcılık problemleri (kekemelik gibi) en yaygın görülen problemlerdir.

d) Sosyal ve Duygusal Gelişim Özellikleri: Kişilerarası becerilerinin zayıf olması ve sosyal olarak uygun olmayan davranışlar sergilemelerinden dolayı akranları veya sınıf arkadaşları tarafından reddedilme durumu ile karşı karşıya kalabilmektedir. Bu nedenle genellikle kendilerinden yaşça küçük olan çocuklarla iletişim kurmayı ve oynamayı tercih ederler. Yakın arkadaşlık ve dostluk kurmada sıkıntıları vardır. Oyun ve toplum kurallarına uymada problem yaşarlar. Kendilerine güvenleri azdır ve bağımsız hareket etmekten çekinirler.

e) Öz Bakım Becerilerinin Gelişimi: Hafif ve orta derecede zihinsel yetersizliği olan çocuklarda giyinme, soyunma, yemek yeme, kişisel temizliği yapabilme ve tuvalet alışkanlığının kazandırılması mümkündür. Fakat ağır ve çok ağır zihinsel engelli çocuklarda öz bakım becerilerinde problemler yaşanabilir. Özellikle- çok ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklar bakıma muhtaçtırlar.

ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ

Normal ya da zihinsel yetersizliği olan çocukların her birinin öğrenme stili ve öğrenme hızı farklılık göstermektedir. Zihinsel yetersizliği olan çocuklar akranlarından gelişimsel olarak geri kalmakla birlikte, gelişim düzeylerine uygun olarak hazırlanan eğitim-öğretim planları ile eğitim almalıdırlar. Bütün çocukların eğitiminde olduğu gibi zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitiminde de onların ileride başkalarına bağımlı olmadan yaşamlarını sürdürmeleri, kendi kendilerine yeterli duruma gelmeleri ve toplumda bütünleşmeleri amaçlanmaktadır. Zihinsel yetersizliği olan çocukların

tam bağımsızlık kazanmaları ve toplumsal rolleri üstlenebilmeleri için, bireyin bireysel farklılıkları ile yapabildikleri dikkate alınarak eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi ve gereksinimlere uygun eğitim ortamlarının sunulması gerekmektedir.

Zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitim gereksinimleri onların bireysel özelliklerine göre farklılaşabilmektedir. Diğer çocukların kendi başlarına ya da çok az yardımla öğrendikleri birçok beceriyi zihinsel yetersizliği olan çocuklar kendi başlarına öğrenmede ya da az bir yardımla üstesinden gelmede güçlük çekebilmektedirler. Zihinsel yetersizliğin derecesine ve çocuğun diğer alanlardaki becerilerinin etkilenme durumuna göre eğitim gereksinimlerinin belirlenebilmesi için, çok yönlü bir yaklaşımla yapılacak bir değerlendirmeye ihtiyaç vardır.

Birçok zihinsel yetersizliği olan çocuk bağımsız yaşamayı öğrenebilir. Böylece birçoğu kendi bakımını sağlayabilir, ev işlerini yapabilir, evdeki eşya ve cihazları kullanabilir, temizliğini yapabilir, yiyecek hazırlayabilir, kısaca kendi yaşamını bağımsız olarak sürdürebilir. Dolayısıyla zihinsel yetersizliği olanların eğitiminde en üst amaç, onların bağımsız yaşam becerilerini bireysel özelliklerini göz önünde bulundurarak geliştirmek olmalıdır.

ÖĞRETMEN AÇISINDAN NELER YAPILABİLİR:

- Çocuğa başarabileceği görevler verilmeli,
- Doğru yanıtlayabileceği sorular sorulmalı,
- Gerektiğinde görevi yerine getirmesine yardım edilmeli (ipuçları, soru tekrarlama),
- Çocuk başarısız olduğu noktada bırakılmamalı, yardımlar çocuk başarılı olana dek sürdürülmeli,
- Çocuk verdiği yanıtın doğru olup olmadığını bilmeli,
- Doğru yanıtlar anında pekiştirilmeli,
- Çocuğun yeterlilik düzeyi belirlenmeli ve verilecek görevlerin onun düzeyine uygun olması sağlanmalı,
- Çocuğun gelişiminde iniş çıkışlar görülebilir dolayısıyla yeterlilik düzeylerin sık sık değerlendirilmesi yararlı olacaktır.
- Öğretilecek konu küçük parçalara bölünmeli,
- Kolaydan zora doğru basamaklandırılmalı,
- Öğretilen bilgiler belirli aralıklarla tekrar edilmeli,
- Çocuklara bir kerede birden fazla kavram öğretilmemeli,
- Çocuğun derse aktif katılımını sağlama öğrenme açısından önemlidir. Bu yöndeki davranışları cesaretlendirilmeli ve pekiştirilmeli,
- Çocuğun öğrendiği bir beceriyi farklı ortamlarda uygulamasına fırsat tanınmalı,
- Öğretmen aileyle işbirliği içinde olmalı,
- Öğretmenin öğrencilerin geçmiş yaşantıları hakkında bilgi sahibi olmalı,
- Öğretmen dersi işlerken çocuğun birden fazla duyu organına hitap edecek öğretim yöntem ve materyali kullanmalı,
- Öğretmen ders işlerken sade ve anlaşılır ifadelerle yer vermeli,
- Öğretmen çocuklara somut örnekler vermeli,

2 DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU (DEHB)

Genetik nedenlerden kaynaklanan, çocukluk çağına başlayıp etkisi tüm bir yaşama yayılabilen, süregelen, çocukluk çağına çok sık görülen nörobiyolojik/nöropsikiyatrik bir hastalıktır. Aile ve sosyal çevrenin bu hastalık üzerinde etkisi yoktur. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu çocuğun yaşı ve gelişim düzeyine göre değişen belirtilere sahiptir. Çocuğun yaşı ve gelişim düzeyine uygun olmayacak şekilde dikkat sorunları, aşırı hareketlilik, dürtüsellik ve isteklerini erteleyememe dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun temel belirtilerindendir.

Çocuk denilen o güzel varlık hareket eder, enerjiktir, kıpır kıpırdır, söz dinlemez, büyükler gibi kurallara uygun düşünmez. Ancak;

- Bu hareketlilik hiç durmadan ve sürekli ise,
- Her ortamda ve şartta devam ediyorsa,
- Yaşıtları ile bir araya geldiğinde hareketliliği çok dikkat çekici seviyede kendisini gösteriyorsa,
- Söylenenlere odaklanamayıp dikkat eksikliği gösteriyorsa, o zaman dikkat etmek ve bunun bir hastalık belirtisi olabileceği değerlendirilerek uzman yardımına başvurmak gerekir.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunda, bu iki rahatsızlık beraber bulunabileceği gibi ikisinden biri daha baskın şekilde de olabilir.

Hiperaktivite bozukluğu genetik nedenlerden ve beyindeki yapısal farklılıklardan da kaynaklanır. Aile ve öğretmen tutumları direkt dikkat eksikliği ve hiperaktivite rahatsızlığına sebep olmaz.

Dikkat Eksikliği Nedir?

Dikkat süresinin ve yoğunluğunun kişinin yaşı ve gelişim dönemine uymayacak şekilde kısa ve az olmasıdır. Dikkatin belirli bir noktaya toplanmasında zorlanma ve dikkatin çabucak dağılmasıdır. Kişi, içinden gelen isteklere karşı koyamadığı için dikkatini uzun süre yaptığı işe veremez. Televizyon ve bilgisayar oyunları karşısında uzun süre durabilir. Ancak zihinsel uğraş gerektiren işlerden kaçınma eğilimindedir. Dikkat eksikliği özellikle okul hayatının başlamasıyla belirgin hale gelen ve daha çok fark edilen bir bozukluktur.

Dikkat Eksikliği Belirtileri Nelerdir?

- Oturması ya da bir yerde sabit durması istendiğinde uyum sağlamaz ve hareket etme,
- Ellerini ve ayaklarını sürekli hareket ettirme,
- Çok konuşma,
- Koşmak veya tırmanmak için fizik kurallarını hiçe sayma,
- Hareketlerin sorun oluşturacak seviyede sık ve sürekli olması
- Çevresiyle sorun yaşama, sıralı işlerde sırasını bekleyememe,
- Aldığı görevleri ve planlı işleri bitirememe.
- Aceleci olma,
- İstek ve dürtülerini erteleyememe,
- Dikkatini toplayamama, ayrıntıları atlama ve sık sık hata yapma,
- Eşyalarını kaybetme ya da bir yerlerde unutma,
- Çevresi ile iletişim sorunu yaşama, ekip çalışmasında zorlanma,
- Rutin işlerini unutma,
- Dikkatini koruma konusunda sıkıntı yaşama
- Verilen komutları baştan sona sorunsuz takip edememe,
- Karşısındaki kişiyi dinlemiyor gibi görünme,
- Küçük ve büyük detaylara dikkat edememe,
- Dikkatin severek yapılan işlerde dahi kolayca dağılması,
- Uzun süreli ve yoğun bilişsel çaba gerektiren eylemlerde zorlanma ve bunları yapmaktan kaçınma (kitap okumak, bulmaca çözmek, ders çalışmak gibi),

DEHB Tanısı Nasıl Konur?

Toplumsal geneli, fazla hareketli olan çocuğu “hiperaktif” olarak etiketlemeye meyillidir. Bazı aileler ise bunun tersine çocuklarının umursamaz veya ilgisiz oldukları için bu şekilde davrandıklarını düşünür ya da hastalığı kabullenmek istemediklerinden görmezden gelmektedirler. Hastalık belirtilerinden 5-6 tanesi bir aradaysa, 7 yaşından önce ortaya çıkmışsa, birden fazla ortamda ve sürekli görülüyorsa mutlaka psikiyatri yardımı alınmalıdır.

Hiperaktivite Bozukluğu (Aşırı Hareketlilik) Nedir?

Hiperaktivite bozukluğu, çocuğun yaşına ve gelişim dönemine uygun olmayacak şekilde aşırı hareketli ve aceleci olması durumudur. Burada hareketliliğin amaca yönelik olmaması onu normal kabul edilen hareketlilikten ayırır. Çocuk yerinde duramayacak ölçüde hareketli olabilir. Bu belirtileri gösteren çocukların uzman bir psikiyatristten destek alması gerekir.

DEHB Belirtileri Nelerdir?

- Ellerin ayakların kıpır kıpır olması durumu,
- Aşırı hareketli olma durumu,
- Yerinde durmama, uzun süre aynı yerde oturamama,
- Herhangi bir şeyi sessiz ve sakin bir şekilde yapamama,
- Soru daha tamamlanmadan cevaplamaya çalışma,
- Başkalarını dinleyememe ve sözünü kesme,
- Çok, uzun ve dağınık konularda konuşma,
- Sıra beklerken ya da beklemeyi gerektiren başka işlerde sorun yaşama.
- Derste sakin ve sessizce oturamama,
- Sınıfta dikkat dağıtacak şeyler yapma,
- Sınavlarda basit hatalar yapma,
- Düzensiz ders notu tutma,
- Verilen görevleri ve sorumlulukları yerine getirememe,
- Ödevleri tamamlayamama, yarım bırakma,

- Okul başarısının öğrencinin yapabileceğinden düşük olması,
- Dağınıklık, eşyalarını kaybetme.
- Uzun süre dikkat gerektiren işler yapamama,
- Arkadaşlarla, aileyle, öğretmenlerle ilişkilerde sorunlar,
- Depresyon ve duygu durum bozukluklarıdır.

Çocuklarda ve Yetişkinlerde Tedavisi Nasıl Yapılır?

DEHB hastalığında erken teşhis önemlidir. Tabi ki psikiyatrist, aile ve okul başta olmak üzere çocuğun yakın çevresi eşgüdümlü hareket etmelidirler. En önemli tercihlerden birisi ilaç tedavisidir. DEHB hastalığının çocuk yaşta görülmesi ve bu yaş aralığında ilaç kullanımının bazı aileler tarafından kolay kabul edilememesi nedeniyle tedavi süreci sekteye uğramaktadır. Halbuki uzman kontrolünde uygun dozda başlanan medikal tedavi ile hastalık gerilemekte erişkinliğe ulaşmadan çözüme ulaşılmaktadır.

ÖĞRETMEN AÇISINDAN NELER YAPILABİLİR:

- Öğretmenler sık sık görsel ve işitsel materyaller kullanmalıdırlar. Öğrenme sürecinde ne kadar çok duyu organı devreye girerse o kadar yararlıdır.
- Öğrencilerin uymaları istenen kurallar onlara açıkça öğretilmeli, istenen biçimde davranmanın ve davranmamanın doğuracağı sonuçların neler olacağı belirlenip öğrenci tarafından bilinmesinin sağlanması gerekir.
- DEHB'li çocuğun öğretmene yakın yerlerde oturması gerekir. Sırasının dikkati dağıtacak maddelerden arındırılması gerekir.
- Hareket ihtiyacına uygun sınıf ortamı: DEHB li çocukların sıralarında sürekli oturmalarını beklemek yanlıştır. Önemli olan hareket etme ihtiyacı içinde olan çocuğun bu isteği kendi isteği şeklinde değil öğretmenin isteği ve ders konusu dahilinde karşılanmalıdır. Örneğin çocuk sık sık tahtaya kaldırılmalı çocuğa sık sık soru sorulmalıdır. Çocuktan sınıf penceresini açması, perdeyi ya da sırasını düzeltmesi istenebilir. Bu çocuklara bazen anlayış gösterilmeli sırasında ayağa kalkma davranışı bazen görmezden gelinmelidir. Hareket ihtiyaç sınıf düzenini bozmayacak şekilde karşılanmalıdır.
- Sınıf kurallarının gerekçesi öğrencilere açıklanmalıdır. Bu kurallara neden gerek duyulduğu ve elde edilecek yararlar anlatılmalıdır. Kurallar yazılı olarak ya da resimlendirilmiş biçimde görülebilir bir yere asılmalıdır. Beklenen davranışlar uygulama yapılarak gösterilmeli ve öğrencilerin alıştırma yapmalarına olanak verilmelidir. Öğrencileri kurallara uymaya ve beklenen davranışlara yöneltmek için hem özendirici hem de caydırıcı yöntemlerden yararlanılmalıdır.
- DEHB li çocukların ödevleri düzenli olarak kontrol edilmelidir. Genellikle ödevlerini yapmadan gelirler. Bazı çocuklarda ödevini yapar çantasına koyar ama getirip getirmediğini hatırlayamaz. Öğretmen ödevleri sık sık kontrol etmeli ya da sınıf arkadaşlarından birisine kontrol ettirmeli ve ödev kaydı tutmalıdır. Ya da ödevler toplanmalı veya ödevleri teslim edecekleri bir yer belirlenmeli öğrenciler ödevlerini oraya koymalıdırlar. Bütün ödevleri tahtaya yazmalı, her çocuğun ödevi yapıp yapmadığı kontrol edilmelidir.
- Ödevin ne zaman yapılacağına önceden karar vermeli ve yine önceden hazırlanmış bir program içinde ödev saati belirlenmiş olmalıdır. Çocuk dinlenmiş ve yemek yeme gibi gereksinimleri karşılanmış olmalıdır. Tutarlı ve sabit bir zaman olmalıdır. Erken bir saat seçilmelidir. Ödevler bittikten sonra çocuğa kendisi için ayırabileceği bir zaman kalmalıdır.
- DEHB 'li bir çocuğa 30 dakika sürecek bir ödev verilecekse örneğin 20 toplama işlemi. Bu çalışma onar dakikalık bölümlere ayrılarak verilmelidir. İlk on dakikada şuradan şuraya kadar yap, ikinci on dakikada şuradan şuraya kadar yap şeklinde. Böylece ödevin birinci on dakikasını bitiren çocuk başarıya ve bir işi bitirme mutluluğunu yaşayacak ve bu teşvikle ödevin kalanını yaparken daha istekli olacaktır.
- Öğrenciden hangi davranışları beklediğinizi ve istendiği gibi davrandığında ödülün ne olacağını belirleyen bir sözleşme yapılır. Bu sözleşmeler sık sık ödülleri değiştirerek yenilenir. Sözleşmenin altına öğrenci ve öğretmen imza atar.
- Anlatılanları anlayıp anlamadıklarını anlamak için tek bir öğrenciye soru sormak, diğer çocukların kargaşa çıkarmalarına fırsat verir. Bundan sakınmak için sınıfın hep birlikte cevap vermesine izin verilmelidir. Örneğin öğretmen tahtadaki bir cümleyi önce içlerinden sessizce okumalarını ister sonra hep birlikte okutur.
- DEHB'li çocuklar yazım yanlışlarına dikkat etmez ve yazılı çalışmalarını düzeltmekte zorlanırlar. Yazım kurallarında bu öğrencilere yardımcı olmak için: Öğrencilere sık sık büyük harflere ve noktalama işaretlerine dikkat etmeleri hatırlatılmalıdır. Yanlışlarını bulmada onlara yardım edilmelidir. Öğrenciler birbirlerinin çalışmalarını düzeltmeleri için ikili üçlü kümeler halinde gruplandırılmalıdır. Öğrencilere ödevlerini yaparken

bilgisayar kullanmalarına izin verilmelidir. Sayfa üzerine renkli kalemle nereden başlayıp nereden satırın bittiğini gösteren işaretler konmalıdır. Öğretmen yazı yazdırırken yazıyı yavaş okumalı, öğrencilere bir sonraki sözcüğe geçmeden önce dikkatle yazmaları için yeterli zaman verilmelidir.

- Matematik becerilerini öğrenmeyi eğlenceli hale getiren bilgisayar programları kullanılabilir. Bilgisayar programları sürekli değişen uyarılar yoluyla dikkat eksikliği olan öğrencinin dikkatini toplamasını ve sürdürmesini sağlar. İşlemlerin ve sayıların işaretlerindeki değişiklikler renkli kalemle belirginleştirilebilir. Hesaplanmaya nereden başlanmasını hatırlatmak için birer basamağı renkli bir nokta ile gösterilebilir. DEHB'li öğrencinin içinden okuması gereken bir problemi az sesle dudaklarını oynatarak okumasına izin verilmelidir. Bu dikkati sürdürme açısından önemlidir.

3 ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ

Kişinin zekasının normal ya da normalin üstünde olmasına rağmen, yaşı, zekası ve verilen eğitim düzeyine göre beklenen düzeyde öğrenememesi özel öğrenme güçlüğü olarak tanımlanır.

Öğrenme sorunu olan bir çocuğa Özel Öğrenme Güçlüğü tanısı konabilmesinin ilk şartı, çocuğun zekasının normal ya da normalin üstünde olmasıdır. Zeka geriliği olan çocukların yaşadığı öğrenme sorunları Özel Öğrenme Güçlüğü değildir.

Özel Öğrenme Güçlüğü doğumdan itibaren var olan, zihnin gelişimiyle ilgili bir sorundur. Az okumayla ya da matematiği sevmemekle oluşmaz. Aksine okumada güçlük yaşadığı için kişi okumaktan kaçınır.

Özel Öğrenme Güçlüğü'nün Çeşitleri

1. **Disleksi (Okuma Güçlüğü):** Okurken atlama, anlamı bozma, harf – ses uyumu bozukluğu, hızlı okuyamama, harflerin ya da hecelerin yerini değiştirme, heceleme ya da anlamama gibi bir takım bozukluklar görülür.
2. **Disgrafi(Yazma Güçlüğü):** Yazım hataları, okunaksız ve düzensiz el yazısı, bazı harf, rakam ve sözcükleri ters yazma, b-d, m-n, i-i, d-t, g-ğ, g-y gibi harfleri karıştırma, sözcükler arasında boşluk bırakmadan ya da sözcüğü birkaç parçaya bölerek yazma gibi bozukluklara rastlanır.
3. **Diskalkuli(Aritmetik Bozukluk):** Matematik terimlerini, kavramları anlayamama, sayı ve sembollerini tanıyamama, gerekli semboller kullanma, eldeli sayıları toplamayı unutma, çarpım tablosunu öğrenmede sınıf arkadaşlarına göre çok geri kalma, problem çözümünde izlenecek adımlara karar verememe biçiminde kendisini gösteren bozukluklarla karşılaşılır.

Özel Öğrenme Güçlüğü'nün Belirtileri

- Belirtilerin tümü görülmeyebilir, ancak dislektiklerin zekalarının altında akademik performans göstermeleri ortak özellikleridir.
- Çoğu, erken çocuklukta her iki elini de kullanır, baskın el yoktur, kendi başına çatal, makas kullanma, bağcık bağlamada, topu tutma, topa vurma, bisiklete binmede güçlük yaşayabilir. Yavaş ve hantal davranışlar sakarlık, sık düşme gözlenebilir. Ritmik hareket etmede güçlük yaşayabilir.
- Sıraya koyma güçlüğü, sayıları sırasıyla saymayı öğrenme zorluk, renkleri öğrenememe, karıştırma, alfabeyi, rakamları, haftanın günlerini, ayları sırasıyla öğrenmekte güçlük yaşar.
- Zıt kavramları öğrenmede zorlanır.
- Düz çizgi çizememe, daire, kare gibi şekilleri kopyalayamama, şekilleri tersten çizme, Taşırmadan boyama yapamama, boyamaları hep karalama durumları görülebilir.
- Acelecidir ve dikkati kolaylıkla dağılır. Sözel yönergelere dikkat edememe, benzer sesleri karıştırır. (f, v, b, m gibi)
- Sözlü sınavlarda daha başarılı, yazılı sınavlarda beklenenden başarısız olması, bazı konularda başarılı iken bazı konularda başarısız olması durumları görülebilir.(örneğin; matematik dersi iyi iken geometriden çok başarısız olması)
- Okumayı zor öğrenme, yavaş okuma, bazı harfleri yazarken veya okurken karıştırma (p-b, b-d, k-t, y-h, 6-9,52-25,) bazı heceleri ters okuma (ve-ev, çok-koç), bazı harfleri yazarken karıştırma(d/ b/ d z/ s u/n) , (bilek-dilek çaba-baca) okurken ve ya yazarken harf, hece atlama, kelimenin sonlarını uydurarak okuma, okumaya karşı isteksizlik, başkası okuyunca daha iyi anlama, okuduğu öykünün anlamını çıkarmada (özet yapma) zorlanma, fakat öykünün içinden sorular sorulursa onları cevaplayabilme durumları olabilir.
- Yazma ödevlerinden kaçınma, yazarken noktalama işaretlerini yazmama, yavaş yazma, okunaksız ve çirkin yazma olabilir. Geç ve yavaş yazar. Not tutma becerisi zayıftır.
- Kalem tutması bozuktur(avuçlayarak ya da dik tutma), kalemi tutarken çabuk yorulur.

- Bir satırı takip edemez, satır başına geçerken zorlanır. Kelimeler çok yer kaplayacak şekilde aralıklı ve ya birbirine çok bitişik yazar.
- Eksik cümleler kurarlar, karışık verilmiş kelimelerden düzgün ve anlamlı cümleler oluşturmazlar.
- Tahtadan ödevini geçirmekte zorlanma, ödevini eksik alma, ödev yapmak istememe, ödev yaparken sık yardım isteme durumları görülür.
- Sık dört işlem hatası yapma ,"+,x "işaretlerini karıştırıp toplama yerine çarpma yapma, sayıları tersten okuma (12-21, 52-25), çarpım tablosunu öğrenememe, bölme işlemine sağdan başlama, eldeleri unutma, ileri sınıflarda bile parmak hesabı yapma durumları görülür.
- Sağını solunu karıştırma, beden eğitimi başarısız olma (koşma, top tutma), Uzaklık ve derinlik algılamasında sorunları vardır. Bundan dolayı bazı sakarlıklar oluşabilir.
- Alfabe, sayıları ve haftanın günleri-aylar gibi sıralı listeleri, saati öğrenmede güçlük çeker.
- Zamanı karıştırırlar (Önce sonra, dün bugün, şimdi sonra)
- Dikkat ve bellek sorunları nedeniyle verimli çalışamama, zamanı planlayamama durumları görülür.
- Özel öğrenme bozukluğu gösteren çocukların %25'si dikkat eksikliği ve dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu da göstermektedirler.)
- İşitsel ayırtılamada güçlük çekerler (Bazı harfleri karıştırırlar b m f v y r d gibi benzer sesleri ayıramazlar). İşitsel kavrama yetersizdir (Yönergeleri unuttur, dinlemiyor gözükür),işitsel hafızaları zayıftır (Ona söyleneni çabuk unuttur)
- Dokunarak ayırtılamada güçlük çeker. (Gözü kapalıyken avucuna yazılan sayıyı ayırt etmede, gözü kapalıyken konulan nesneyi tanımadada güçlük)

Disleksi Tanısı Nasıl Konulur?

Çocuk psikiyatristi tarafından aileden okuldan alınan bilgiler, çocuğun değerlendirilmesi, gelişim dikkat ve zeka testlerinin değerlendirilmesi sonrası tanı konulur.

Tedavi

Bu bozukluk çoğunlukla dikkat eksikliği, hareketlilik, depresyon, kaygı bozuklukları veya diğer psikiyatrik bozukluklarla birlikte seyredebilir. Bu durumda diğer psikiyatrik bozukluklara yönelik ilaç tedavileri uygulanmalıdır. Özel öğrenme güçlüğü olan çocuklarda sorun olan alanlara yönelik birebir özel eğitim alması gereklidir.

ÖĞRETMEN AÇISINDAN NELER YAPILABİLİR:

- İyi planlanmış ve gerekleri yerine getirilmiş bir kaynaştırma uygulaması ÖÖG olan öğrenciler kadar aynı sınıfa paylaştığı diğer öğrencilere ve aileleri için de önemli yararlar sağlayabilir.
- Bu çocukların farklılığını kavrayarak, onları olduğu gibi kabul ederek ve güçlüklerinin üstesinden gelmeye yüreklendirerek, çocukların ilerideki akademik başarısını ve özgüvenini olumlu yönde etkileyecektir.
- Sınıfta ve okulda, öğrencinin özelliklerine uygun değişiklik yapılarak oluşturulan destekleyici bir çevre, öğrencinin stresini azaltarak öğrenme performansını artırır.

Öğrenciye yaklaşım;

- Öğrencinin sorunu ile ilgili akranlarına bilgi vermeden önce kendisi ve ailesinden izin alın.
- Özel öğrenme güçlüğü olan bireye, yaşadığı güçlüklerin zekası ile ilgili bir problem olmadığı, farklı öğrendiği, öğrenme için daha fazla zaman ayırması ve çaba göstermesi gerektiği uygun bir dille anlatılmalıdır.
- Öğretmenin, ÖÖG olan öğrencisinin belirtilerine karşı olan duyarlılığı, sınıftaki diğer öğrencilerin de davranışlarını olumlu yönde etkileyecektir. ÖÖG olan öğrenciyi akranlarının anlamasına yardım edin.
- Sınıf arkadaşlarının önünde onu eleştirmekten kaçının. Bu tutum, diğer öğrencilerin, çocuğun yanlış davranışı üzerine odaklanmalarına fırsat verir.
- Çocuğun kişiliğine yönelik eleştirilerden kaçınıp, sadece hatalı davranışlarının farkına varması sağlanmalıdır. Eleştirmek yerine yapılması beklenen davranışı yargılamadan, kararlı bir ifade ile aktarmak uygun olur. Akranlarının da bu tip değerlendirmelerde bulunmasına izin vermeyin.
- Kurallar ve beklentiler net ve açık bir şekilde oluşturulmalıdır. Kurallar oluşturulurken olumlu ifadeler kullanılmalıdır. Ayrıca kurallar sık sık hatırlatılmalıdır. Kuralların bozulması durumunda karşılaşılabilecek sonuçlar ifade edilmelidir.
- Bireylerin olumlu davranışları pekiştirilmeli, motivasyonlarını ve ilgilerini desteklemek amacıyla yaş ve düzeylerine uygun pekiştiriciler verilmelidir.

Dikkatinin dağılmasını önlemek için;

- Öğrencinin yazı tahtası ve öğretmene yakın oturması sağlanmalıdır. Ön sırada oturtmak, sizi ve dersi takip açısından çocuğa kolaylık sağlayacak, dikkatinin dağılmasını önleyecek, derse aktif katılımını sağlayacaktır.
- Yazı tahtasına yazılması gereken fazla bilgiler bölümlere ayrılarak, renkli tebeşirlerle yazılmalı ve önemli yerlerin altları çizilerek belirtilmelidir.
- Yanında doğru kişinin oturması, çocuğun konsantre olup olmamasında önemli bir rol oynar. Uslu çocuk, hareketli çocuğu uysallaştırabilir ya da hareketli çocuk uysal bir çocuğun dikkatini dağıtabilir. Buna dikkat edilmeli.
- İşitsel sıraya koyma becerilerinde güçlük yaşadıklarından art arda söylenen mesajları sırasıyla yerine getiremeyebilirler. Özel öğrenme güçlüğü yaşayan bireylerle çalışılırken çocuğun dikkatini arttırmak ve derse ilgisini sürdürmek için, verilen yönergeler açık ve anlaşılır biçimde olmalıdır. Örn; “şimdi matematik kitabını aç, 25.sayfadaki 6’dan 10’a kadar olan soruları yap” gibi birden fazla eylem içeren yönerge, bir seferde art arda verilmemelidir.
- Dikkatinin dağıldığı hissedildiğinde çocukla bireysel iletişime girmek yararlı olur. Yanına gitmek, göz göze gelmek, yavaşça omzuna dokunmak, yer değişikliği veya hareket ile öğrencinin dağılan dikkatini yeniden odaklamaya çalışmak işlevsel olacaktır.
- Okunan bir parçayı izleme sırasında oluşan satır takibinde zorlanma, satır atlama gibi problemleri gidermek için öğrencinin parmağıyla ya da kitap ayracı, kart gibi materyallerle yazı takibi yapmasını destekleyin.

Hareket ihtiyacını Giderin

- Eğer öğrenciniz hareketli bir öğrenciyse, fiziksel hareket ihtiyacını gidermek için öğrenciye verilen fırsatlar öğrencinin aşırı hareketliliğini azaltarak dikkatinin dağılmasını da önleyecektir. Örn; tahtayı silmek, ders sırasında kullanılan materyalleri toplamak, kalem açmak vs...)
- Hareketli öğrenciler için, sınıf içinde farklı yerlerde iki ayrı oturma düzeni belirleyin. Hareket ihtiyacı olunca birinden diğerine geçmesine izin verin.
- Öğrencinin aşırı hareketliliğine bağlı olarak gerçekleşen ellerin ve ayakların kıpır kıpır olması durumunu diğer öğrencileri rahatsız etmediği sürece görmezden gelin(Parmakları ile sıraya hafifçe vurma, sıranın üstünde kağıt parçaları ile oynama, küçük objelerle oynama, karalama yapma, ayaklarını sallama gibi...)
- Bu çocuklar, öğrenme stratejileri oluşturmakta ve problem çözme becerileri geliştirmekte zorluk çekerler. Öğrenciye etkili öğrenme stratejilerini ve bu stratejilerin derslerde kullanımını öğretin.
- Özel öğrenme güçlüğü olan bireyler için öğrenimleri sırasında belirlenen hedeflere ulaşmaları ve başarı duygusunu yaşamaları önemlidir. Etkinlikler, eğitim araç ve gereçleri bireyin gelişim özelliğine ve ilgisine uygun olarak kolaydan zora, resimden yazıya doğru hazırlanmalıdır. Etkinliklere başlarken bireyin dikkatini toplamaya yönelik giriş yapılmalıdır.
- Çoğu öğrenci utandıkları için soru sormaz. Soru sormak ve tekrarlamak için kendilerini rahat hissetmelerini sağlayın. Bilgiyi veya yönergeyi tekrar ettiğinizde sakın ve güven veren bir sesle konuşun.
- Sınıfta o derste anlatılacak, öğrenilecek konular hakkında bilgi verilmeli ve dersin sonunda öğrenilen konuların özeti yapılarak, öğrencinin konuları kısa süreli hafızadan, uzun süreli hafızaya aktarmasına olanak verilmelidir.
- Öğrencinin sessiz olarak-sesliye göre- daha iyi okuyup okumadığını belirleyin. Öğrenci sınıfta yüksek sesle okumaya teşvik edilmemeli veya öğrencinin kendi seçeceği bir okuma parçasını evde çalıştıktan sonra okuması sağlanmalıdır.
- Öğrenciden okuyamayacağı kadar zor bir konu veya kitap okunması istenmemelidir.
- Konuları bölüm ve alt bölüm başlıklarına ayırarak öğrencinin dikkatini çekin. Başlık, ana fikri ve materyalin nasıl organize edileceğini öğretin.
- Yeniden okuma aşaması sırasında kolaylık sağlaması için, konunun önemli yerlerinin altının çizilmesine ya da not edilmesine destek verin.
- Öğrencinin kim, ne zaman, nerede, nasıl ve niçin detaylarına odaklanmasını ve bu anahtar kelimelerle düşüncelerini organize etmesini sağlayın.
- Bilgiler arasında ilişki kurmayı sağlayın. Konuların kendinden önce ve sonra gelen konularla ilişkisini kurun.
- Öğrencilerin matematik problemlerindeki çözüm yollarını sözel olarak ifade etmeleri veya problemleri zihinden çözmeleri teşvik edilmelidir.

Ödevler

- Derste anlatılan konuların, yapılan çalışmaların öğrenciye yazılı olarak verilmesine dikkat edilmeli, sözlü ifadelerle yetinilmemelidir.
- Ödev verildiği zaman öğrencinin ödevini defterine doğru bir şekilde aktarıp aktarmadığı kontrol edilmelidir.
- Ödevleri sıkıcı ve monoton olmaktan çıkarıp, canlı ve ilgi çekici bir görevle birleştirmek önemlidir. Ayrıca verilen ödevlere belli bir zaman sınırı konmalıdır.
- Ödevleri başarabileceği ölçüler içinde verebilir, böylece zorlamanın etkisini azaltarak, adım adım kolaydan zora geçişi sağlayabilirsiniz. Başarmasını sağlayacak ödevler ile öğrencinin başarı duygusunu yaşaması sağlanabilir.
- Öğrencinize ve ailesine akşam yemeğinden önce ev ödevini tamamlamasını önerin.

Başarının değerlendirilmesi

- Bilgiyi kazanıp kazanmadığını sınavanın en iyi yolu, daha iyi öğrendiği yöntemden faydalanmaktır. ÖÖG olan çocukların bazıları işiterek, bazıları görerek daha kolay öğrenmektedirler. Başarıları değerlendirilirken, mümkün olduğunca sınavları, çoktan seçmeli hazırlamaya ya da sözlü sınavlarla değerlendirme yapmaya özen gösterin.
- Sınavlarda ÖÖG olan çocuklara daha uzun süre verilmelidir. Ya da onlara verilen metinler mümkün olduğunca kısa tutulmalıdır.
- Öğrencileri sınav sırasında yönergeleri doğru okuması için uyarın ve yönergeye ait anahtar kelimelerin altını çizirin ya da fosforlu kalemlerle üstünü çizirin.

4 DUYGU VE DAVRANIŞ BOZUKLUĞU

Yaşına uygun olmayan, sosyal ve kültürel normlardan farklı duygusal tepki ve davranışlar göstermesi nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinim duyan birey olarak tanımlanan duygu ve davranış bozukluğu olan çocuklar ve gençler; sosyal çevrelerinde uyumsuz davranış problemleri ile tanımlanırlar.

Sınıflandırma

Duygu ve davranış bozukluğu olan çocukların uygun bir biçimde sınıflandırılmaları, iletişimin doğru kurulması önem kazanmaktadır.

Yönetim Bozukluğu:

Sınıflandırmanın bu boyutunda yer alan çocuklar; söz dinlemez, yıkıcı, kıskanç, yaygaracı, öfkeli, saygısız türden davranışlar gösterirler. Başkalarının kendileri hakkında ne düşündüğüne önem vermez görünürler. İnsanlara güvenmezler, kendilerini güçlü bir kimse olarak göstermekten hoşlanırlar.

Kişilik Problemi:

Bu çocuklar; aşğılık ve güvensizlik duyguları, içe dönüklük, kaygı, aşırı duyarlılık, çöküntü ve ürkeklik gösterirler. Nadiren gülümserler, tırnaklarını kemirirler, endişelidirler. Yakın arkadaşları yoktur, başkalarına aşırı derecede bağımlıdır.

Olgunlaşma:

Bu boyutta yer alan çocuklarda ilgisizlik, dalgınlık ve dikkatsizlik sıklıkla görülür. Pasiftirler, kolayca üzüntüye kapılırlar, çeşitli nesneleri ağızlarında çiğnerler, evden (ortam) kaçma davranışlarında bulunurlar.

Sosyalleşmiş Suçluluk:

Bu çocuklar belirli bir grup içerisinde ele alındıklarında yeterince sosyaldirler ancak toplumun değer yargıları dikkate alındığında bunlara aykırı düşerler. Genellikle uygunsuz arkadaşları vardır. Hırsızlık ve saldırganlık olaylarına sıklıkla karışırlar. Okuldan kaçmayı alışkanlık haline getirmişlerdir. Gecenin geç vakitlerine kadar eve gelmeme davranışları vardır.

Duygu ve Davranış Bozukluğu Belirtileri:

- Duygu ve davranış bozukluğu olan çocuklar, genellikle kişisel ilişkilerde başarısızdır.
- Sınıf ortamlarında sıklıkla görülen anti-sosyal davranışlar; yerinde oturmama, sınıfta dolaşma, arkadaşlarını rahatsız etme, vurma ya da dövüşme, öğretmeni umursamama, sürekli olarak şikâyetle bulunma, çalma, eşyalara zarar verme, söz dinlememe, tartışma ve karşılık verme, gerçekleri çarpıtma, öfke nöbetleri, verilen görevleri tamamlamamak şeklinde açıklanabilir.
- Bu gruba giren çocuklar nadiren kendi yaşlarındaki çocuklarla oynarlar. Arkadaş edinmek için yeterli sosyal becerilere sahip değildirler.
- Sıklıkla düş kurarlar.
- Bazılarının nedensiz korkuları vardır.

- Sıklıkla hastalıklardan ve ağrılardan şikâyetçi olurlar.
- Mutsuzdurlar.

NEDENLERİ:

Biyolojik etmenler: Duygu ve davranış bozuklukları genetik, nörolojik ya da biyokimyasal etmenlerle ilişkili olabilmektedir. **Aile:** Aile yapısı ve aile üyelerinin kişilik özellikleri, çocuklarda duygu ve davranış bozukluğu görülmesinin önemli belirleyicilerinden biridir. Belli aile özellikleri, belli tür duygu ve davranış bozuklukları ile yakından ilişkilidir. Aile ortamında stres, öfke duygusu çok fazla bulunan çocuklar, ileti bozukluğu ya da sosyalleşmiş saldırganlık kategorileri açısından önemli bir risk grubunu oluşturmaktadır. Bu özellikleri taşıyan çocuklar, genellikle, okula karşı olumsuz bir tutuma da sahip olmaktadır. Okulda akranlarıyla ve öğretmenleriyle etkileşimde bulunmak için, ailede gördükleri karşı çıkma, saldırma vb. yollara başvurma eğilimleri yüksek olmaktadır.

ÖĞRETMEN AÇISINDAN NELER YAPILABİLİR:

- Etkili davranış ve sınıf yönetimi tekniklerinin kullanılması
- Etkili öğretim yapılması
- Öğrencilerin bireysel özelliklerine duysız kalınmaması
- Beklentilerin öğrenci düzeyleriyle uyushması
- Öğretilen becerilerin öğrenciler için ilginç ve işlevsel olması
- Öğrencilere uygun modeller sunulması
- Sosyal faaliyetlere bu öğrencilerin daha fazla katılımını sağlanması,
- Kitle iletişim araçlarının bu ve benzeri yayınları, duygu ve davranış bozukluğu eğilimini körüklemektedir. Bu konuda öğretmenlerin bilinçli olması ve çocukları seçici olmaya yönlendirmesi gerekmektedir.

5 BEDENSEL YETERSİZLİĞİ VE SÜREĞEN HASTALIĞI OLAN ÇOCUKLAR

Bedensel yetersizlik; kas, iskelet ve eklemlerin işlevlerini yerine getirememesi durumudur.

Bedensel yetersizlik ve süreğen hastalıklar, tıbbi açıdan; kas-iskelet ve eklemlerde ortaya çıkan yetersizlikleri, hastalıklar ve kazalar sonucu sinir sisteminin zedelenmesini ve kronik sağlık problemlerini kapsamaktadır. Bedensel yetersizliği ve süreğen hastalığı olan çocuklar; bedensel sınırlılıklarından ya da sağlık sorunlarından dolayı okula devamları aksayan ya da öğrenebilmeleri için özel hizmet, öğretim ve donatım gereken çocuklardır.

Bu çocukların sınırlılıkları daha çok devinimle ilgili olduğundan, eğitimleri evde, hastane okullarında ya da özel eğitim okullarında olabilir. Bunun yanı sıra normal okullarda da eğitim görebilmektedirler. Normal okulda eğitim görüyor olmak, engelli öğrenciye; sınırlılıklarını kabul etmeyi, erken yaşlardan itibaren yaşam sorunlarıyla baş etmeyi, çözüm yolları üretmeyi ve yetersizliği olmayanlarla yaşamayı öğretir. Diğer öğrencilere ise; bedensel engelin, çocuğun kişiliğinin sadece bir bölümü olduğunu, bunun yanında bedensel engelli arkadaşlarının daha pek çok olumlu özellikleri olabileceğini ve farklı bireylerle bir arada yaşamayı öğretir.

Böyle bir deneyim hem engelli birey hem diğer öğrenciler ve öğretmenler için insancıl ve ödüllendirici bir yaşantı olacaktır.

TÜRLERİ:

Merkezi sinir sisteminin zedelenmesi sonucu ortaya çıkan engeller; (Merkezi sinir sisteminin-beyin ve omuriliğinin zedelenmesi).Beyinsel İnme (Cerebral palsy-Kasıntılı beyin felci),Epileptik nöbetler, Bel Kemiği Bozukluğu Felci (Spina bifida),Polio (Çocuk felci),Çoklu Sklerosis

Kas-iskelet sisteminin hastalıktan etkilenmesi sonucu ortaya çıkan yetersizlikler; (Adale erimesi,düz tabanlık gibi.)

Doğuştan oluşan bedensel yetersizlikler; (Kalça çıkığı, kalp bozukluğu, doğuştan anne karnında gelişememe, uzuvlardan birinin olmaması gibi.)

Kazalar ve diğer hastalıklar sonucunda ortaya çıkan bedensel yetersizlikler; (düşme, yanma, zehirlenme ve trafik kazası gibi.)

Değişik pek çok süreğen hastalık;(Kanser, tüberküloz, ateşli romatizma ve şeker gibi.)

BELİRTİLERİ:

- Bedensel yetersizliği ve süreğen hastalığı olan çocuklara yönelik özel eğitim sürecinde; doktor , öğretmen ve aile işbirliği gerekir.
- Bedensel yetersizliği olan çocuklar aynı zamanda öğrenme güçlüğü, konuşma bozukluğu ve uyum sorunları da gösterebilirler.

- *Çoğunlukla normal zeka düzeyindedirler.*
- *Sıklıkla doktor takibi nedeniyle hastaneye gitmeleri gerektiği için okula devamsızlık sorunu yaşarlar. Bu ise okul başarısını olumsuz yönde etkileyebilir.*
- *Bedensel yetersizliklerine yönelik ailenin ve çevrenin olumsuz tutumlarından dolayı öz güvenleri düşük olabilir.*
- *Yine aynı nedenlerle sosyal etkileşim ve kişisel uyum sorunu yaşayabilirler.*
- *Süreğen hastalığı olan çocuklarda gelecek kaygısı olabilir.*

ÖĞRETMENLERE ÖNERİLER:

- *Tedaviyi sürdüren doktor ve aile ile işbirliği yapılması önemlidir.*
- *Kendine güven ve uyum sorunları olabileceğinden arkadaş edinmeleri desteklenmelidir.*
- *Çocuğun kendini olduğu gibi kabul edebilmesi için özelliklerine uygun, sosyal ve sportif aktivitelere yönlendirilmelidir.*
- *Sürekli kullanması gereken bir ilaç varsa bunun takibi konusunda dikkatli olunmalıdır.*
- *Çocuğun yetersizlik ya da hastalığından kaynaklanan sıkıntı ve kaygısı varsa bir uzmanla (çocuk psikiyatrisi, psikolog, psikolojik danışman gibi) işbirliği yapılmalıdır.*
- *Bina ile ilgili fiziksel şartlar düzenlenmelidir.(Tekerlekli sandalye için yol düzenlemesinin yapılması, sınıfın binanın giriş katında ve tuvalete yakın bir yerde olması, sınıf tahtasında ve tuvaletlerde tutunma yerleri olması, kaygan zeminlerde önlem için lastik döşeme yapılması vb. gibi.)*
- *Çocuğun fizyolojik ihtiyaçları ile ilgili bir yakınının sınıfa yakın bir yerde beklemesi sağlanabilir.*
- *Çocuğun özelliklerine göre öğretim ve değerlendirme yöntemleri belirlenmelidir. Örneğin; ellerini kullanmakta zorlanıyor ise çoktan seçmeli test ve sözlü sınav yapılabilir.*
- *Çocuğun özelliklerinin olduğu gibi kabul edilmesi ve acıyarak yaklaşılmaması önemlidir.*